

מדד הביטחון הלאומי – מחקר דעת קהל 2020-2021

ציפי ישראלי ורותי פינס

“מדד הביטחון הלאומי” עוקב באורח עקבי ושיטתי אחר מגמות בעמדות הציבור בישראל בסוגיות של ביטחון לאומי. בשנת 2020 התגבשה דעת הקהל בישראל על רקע מגפת הקורונה והשלכותיה ואי-יציבות פוליטית, ובו בזמן על רקע יציבות ביטחונית והסכמים עם מדינות סוניות באזור. ממצאי המדד מלמדים כי בדומה לשנים האחרונות, גם השנה רוב הציבור מאמין כי מצבה של ישראל מבחינת הביטחון הלאומי הוא טוב למדי.

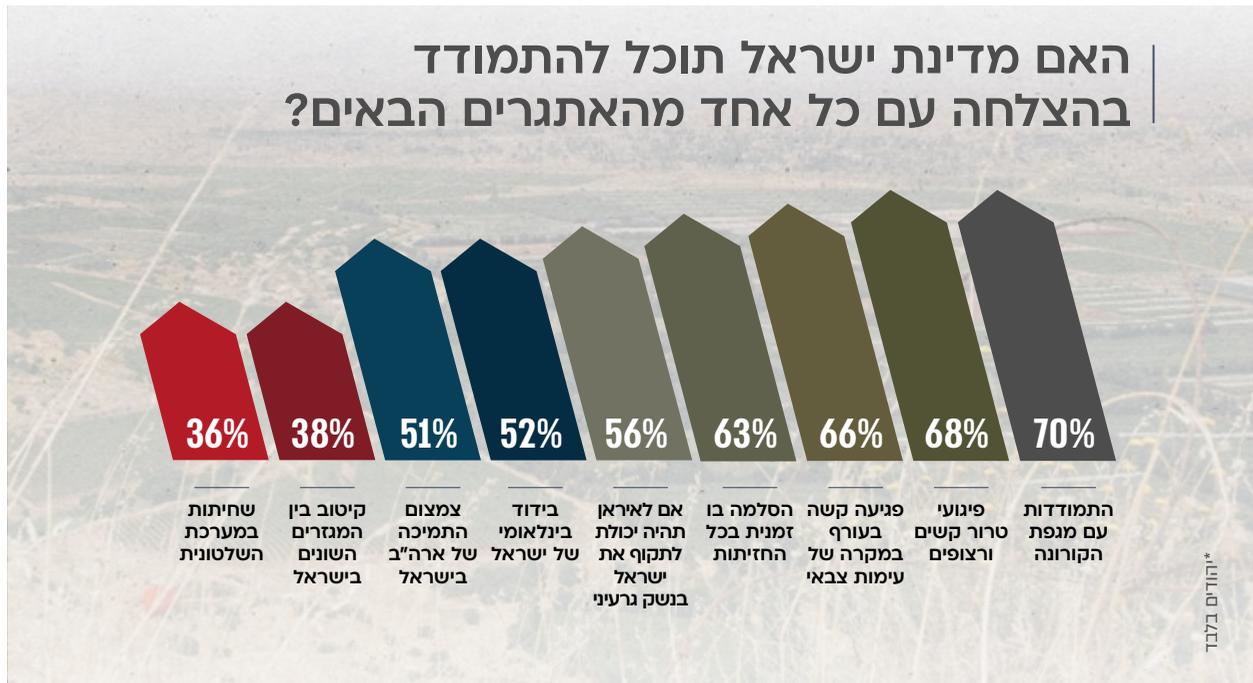
אחת הסוגיות המרכזיות על סדר היום בשנה החולפת הייתה מידת האמון במוסדות המדינה, על רקע ההתמודדות עם משבר הקורונה. ממצאי המדד עולה כי חוסר האמון מצד הציבור בחלק ממוסדות המדינה ובעיקר בממשלת ישראל, אשר היה נמוך עוד טרם פרוץ המשבר, החריף בעקבותיו. אומנם במהלך הגל הראשון של המגפה חלה עלייה ברמת האמון במוסדות, אך סביר להניח שהיא נבעה בין היתר מתחושה של התכנסות קולקטיבית למאבק באתגר משותף. אולם בהמשך ניכרה ירידה עקבית באמון. בין היתר, מ“מדד הביטחון הלאומי” האחרון עד כה עלה כי ממשלת ישראל זכתה ל-25 אחוזי אמון בלבד. גם משטרת ישראל זכתה לאמון נמוך יחסית, על רקע טענות הקשורות להתנהלות לגבי אכיפת הנחיות התנהגות לנוכח המגפה וליחסה כלפי משתתפי ההפגנות והמחאות העממיות. מנגד, ברמת האמון של הציבור בארגוני הביטחון – צה”ל, המוסד, ושב”כ – ניכרה ירידה ביחס לשנים קודמות, אך היא עדיין הייתה גבוהה יחסית (כ-80 אחוזים).

המחקר נערך על ידי התוכנית לחקר דעת קהל וביטחון לאומי במכון למחקרי ביטחון לאומי. הסקר הנוכחי התקיים בדצמבר 2020, והוא שילב תשאול באינטרנט וראיונות טלפוניים בקרב אוכלוסיות שאין להן נגישות לאינטרנט. רואיינו 1200 נשאלות ונשאלים מקרב האוכלוסייה היהודית והאוכלוסייה הערבית, המהווים מדגם ארצי מייצג של כלל האוכלוסייה הבוגרת בישראל בגיל 18 ומעלה. טעות הדגימה המרבית לכלל המדגם $\pm 3.7\%$ ברמת ביטחון של 95%. המחקר נערך בשיתוף עם מכון מדגם.

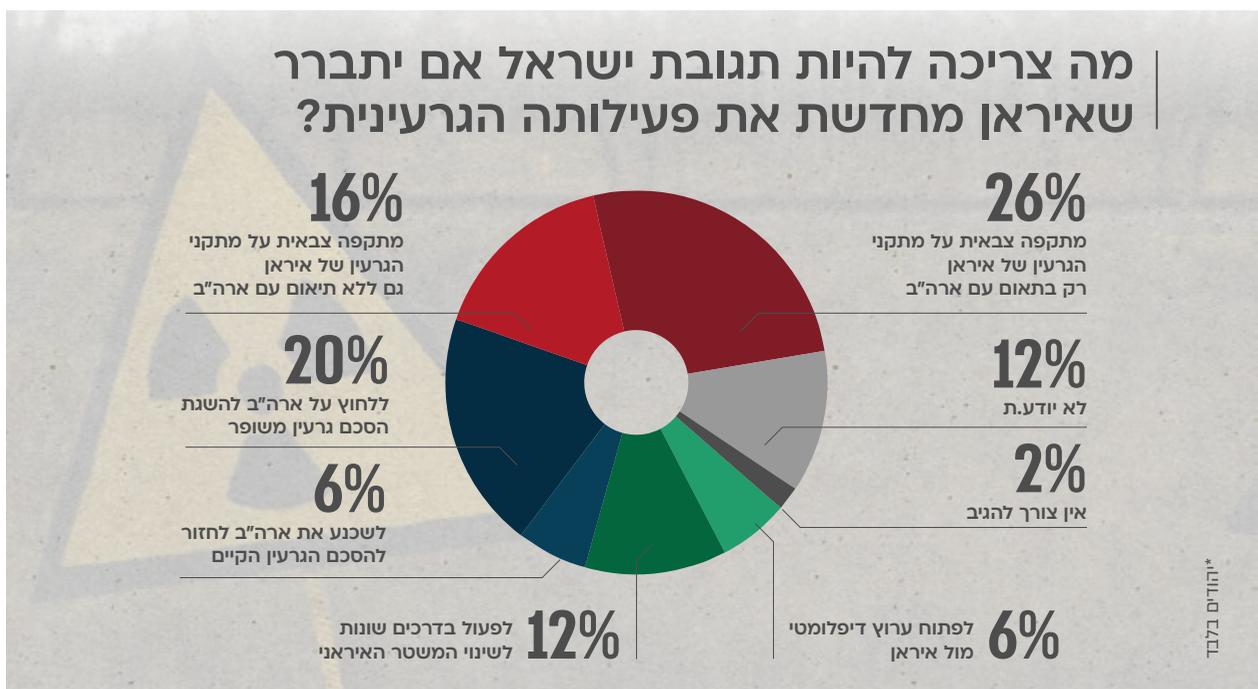
איומים ואתגרים חיצוניים (ביטחוניים)

בעקביות לאורך שנים, רוב הציבור חש כי ישראל תוכל להתמודד בהצלחה עם איומים ביטחוניים, ביניהם: פיגועי טרור, פגיעה קשה בעורף במקרה של עימות צבאי, הסלמה בזמנית בחזית הצפון, הדרום ויהודה ושומרון, וכן השגת נשק גרעיני על ידי איראן. המדד האחרון הצביע על תחושת ביטחון גבוהה ביכולת ההתמודדות של המדינה עם איומים אלה, הגם שנרשמה ירידה בתחושת ביטחון זו. אשר לדירוג חומרתם של האיומים החיצוניים, נראה כי השקט שהשתרר בזירה הצפונית בשנה החולפת, ובשונה משנים קודמות, מסביר מדוע היא כבר לא נתפסת כאיום המשמעותי ביותר. כך גם לגבי הסכסוך הישראלי-פלסטיני, ובכלל זה חמאס ברצועת עזה. זאת ועוד, השנה כמו בשנים האחרונות, חלק קטן בלבד מהציבור דירג איומים אלה כמשמעותיים ביותר. לעומת זאת, "איראן גרעינית" נתפסת כאיום המרכזי הניצב בפני ישראל בעת הנוכחית. בחמש השנים שחלפו מאז גובש הסכם הגרעין בין איראן למעצמות, שבמהלכן "איראן גרעינית" לא נתפסה כאיום חמור, ב־2020 היא שבה למקום הראשון. יתר על כן, חלק ניכר מהציבור תמך בנקיטת פעולה נגד האיום. הוא הביע תמיכה בנקיטת פעולה צבאית נגד איראן, אם יתברר שהיא מחדשת את פעילות הגרעין שלה, ובעדיפות בתיאום עם ארצות הברית. כחמישית מהציבור תמכו בהפעלת לחץ על ארצות הברית להשגת הסכם גרעין משופר. רמת תמיכה נמוכה נרשמה ביחס לאפשרות ללחוץ על ארצות הברית לחזור להסכם הגרעין הקיים, או לפעול כדי להביא לשינוי משטר באיראן. רק מיעוט זניח סבר כי יש לפתוח ערוץ דיפלומטי מול איראן. תמיכה באקטיביות צבאית, לעיתים גם במחיר סיכון בהסלמה למלחמה, ניכרה גם לגבי חימוש חזבאללה בטילים מדויקים על ידי איראן. אפשר שהתמיכה בפעולה צבאית יזומה קשורה, ולו חלקית, לתחושת הביטחון ביכולת להתמודד עם האתגרים הביטחוניים, כמו גם לרמת האמון הגבוהה בגופי הביטחון.

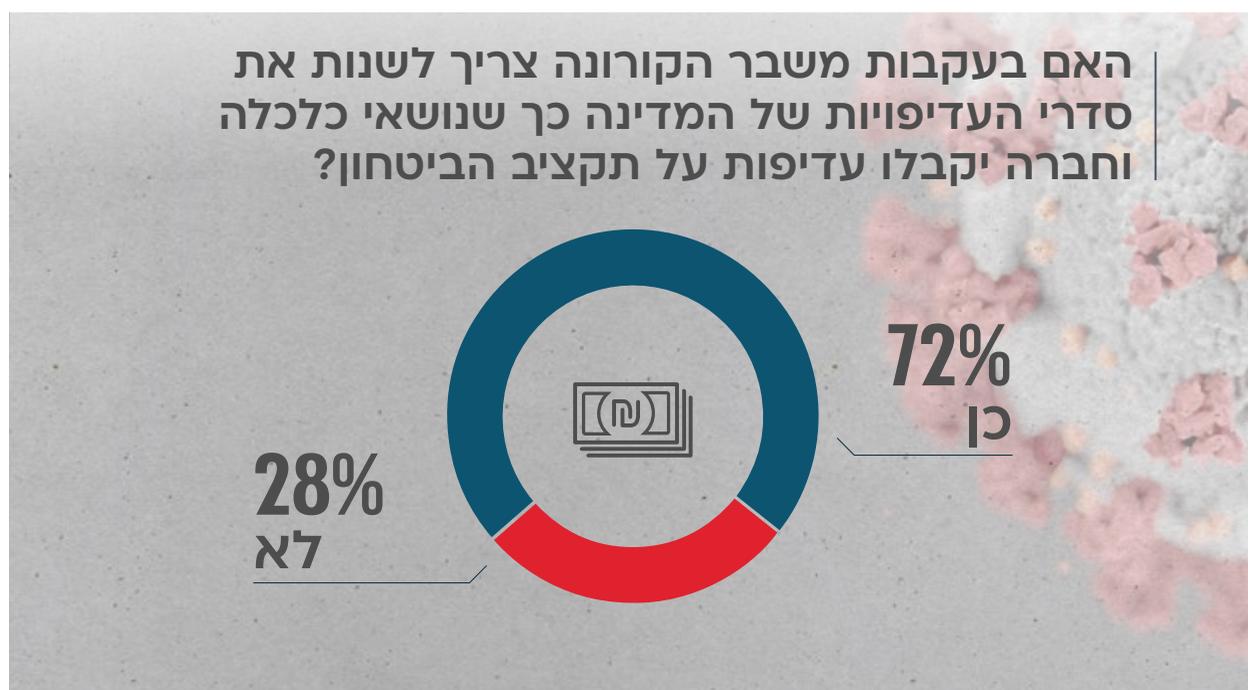
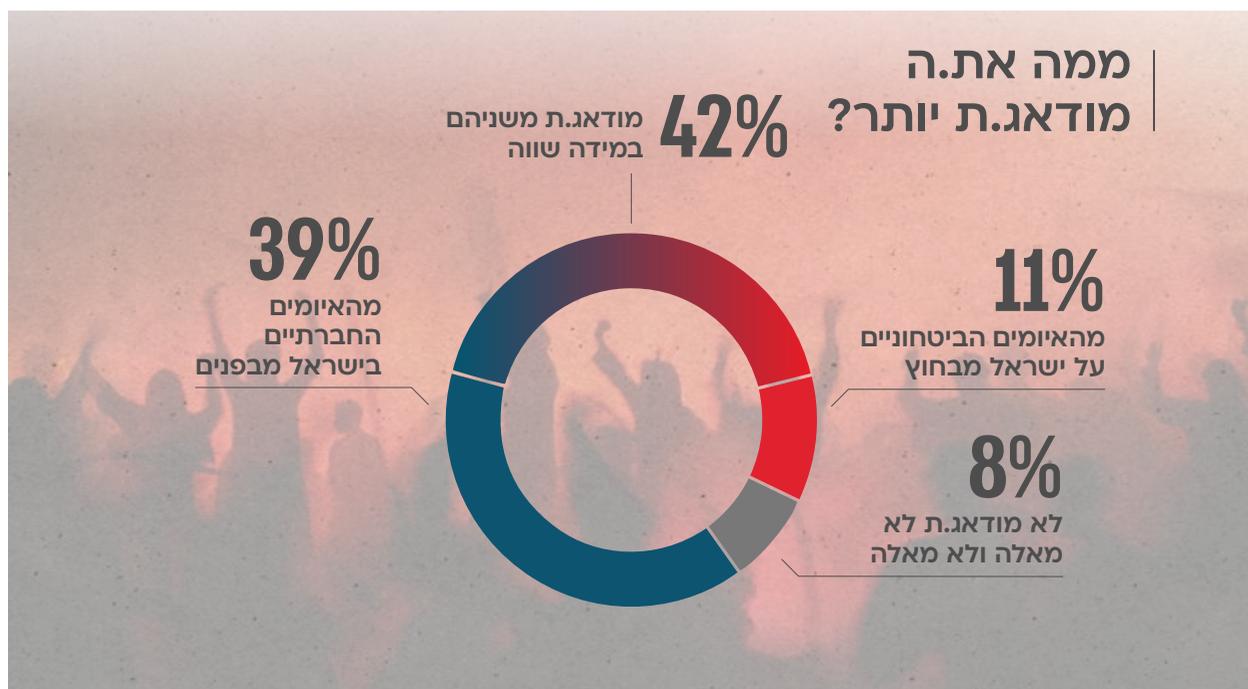
איומים פנימיים-חברתיים

טרם הקורונה העלו ממצאי המדד כי הציבור מוטרד מאיומים פנימיים לא פחות מאשר מאיומים חיצוניים. ואולם בעת הנוכחית, נמצא כי הציבור מודאג יותר במידה משמעותית מהאיומים הפנימיים, ורק מיעוט מודאג יותר מהאיומים החיצוניים. יתרה מזו, לעומת תחושת הביטחון הגבוהה לגבי יכולתה של המדינה להתמודד בהצלחה עם האיומים החיצוניים, לגבי יכולתה להתמודד עם איומים פנימיים תחושת הביטחון נמוכה ומתאפיינת בירידה ניכרת ביחס לשנים האחרונות. לדוגמה, הציבור מוטרד מיכולת המדינה להתמודד עם שחיתות במערכת השלטונית ועם קיטוב בין מגזרים שונים בחברה. וכן, רובו סבור כי בעקבות משבר הקורונה נדרש שינוי בסדר העדיפויות של המדינה, כך שנושאי כלכלה וחברה יקבלו עדיפות על פני תקציב הביטחון. נוסף על כך, בדומה

לממצאי 2019 (טרום משבר הקורונה), גם ב־2020 רוב הציבור סבר כי חלה התרופפות בתחושת הסולידריות בחברה הישראלית. גם שהחלוקה בין אגפי הימין והשמאל במפה הפוליטית השתנתה בעשור האחרון, רוב הציבור סבר כי הגורם העיקרי להתרופפות בתחושת הסולידריות הוא המתח ביניהם. גורמי מתח אחרים – בין חרדים לחילוניים, בין עשירים לעניים ובין יהודים לערבים בארץ – נשארים הרחק מאחור ואינם נחשבים על ידי חלק ניכר מהציבור כגורמים העיקריים לירידה בסולידריות.

לסיום, חשוב לציין כי רוב הציבור מאמין ביכולתה של המדינה להתמודד עם משבר הקורונה. סביר להניח כי ממצא זה מושפע בין היתר מעיתוי עריכת הסקר, שנערך בימים שבהם התפרסם כי החיסון לקורונה עתיד להגיע בקרוב לישראל.

חלה התרופפות בתחושת הסולידריות בחברה הישראלית

מה הגורם העיקרי להתרופפות בתחושת הסולידריות?

